

ומוכיח ריש לקיש שהאח של החולץ אסור בה בעונש כרת, ולכן לא תפסו בה קידושיו. כי:

ואי נאמר כדבריך, רבי יוחנן, שאיסור החלוצות על האחים רק בגדר "חייבי לאוין" **נינהו** — אמאי אין לה, לאשת האח שקידש ומת, עליו כלום?

והרי לדבריך, שהחלוצה היא רק חייבי לאוין לכל האחים, תופסים בה קידושין לכל האחים.

וכיון שתפסו בה הקידושיו של האח, הרי היא נופלת ממנו ליבום או לחליצה, וכיצד היא יוצאת בלי כלום?!

אמר רב ששת: סיפא של הברייתא, שאין היא צריכה חליצה — **אתאן**, הם לפי דברי רבי עקיבא, דאמר: אין קידושין תופסין בחייבי לאוין!

אבל הרישא היא לדברי רבנן, הסוברים שיש תפיסת קידושין בחייבי לאוין.

אך בין לרבנן ובין לרבי עקיבא אין היא אלא בגדר חייבי לאוין, וכדעת רבי יוחנן.

ומקשינן: אם הסיפא רק לדברי רבי עקיבא היא, תיקשי שיאמר זאת התנא במפורש:

וליתני "לדברי רבי עקיבא — אין לה עליו כלום"!

ומסקינן: אכן קשיא לרב ששת, כיצד מתרץ יא-א הוא את הסיפא כרבי עקיבא? והרי היה צריך התנא לומר זאת במפורש, שהוא מדבר כרבי עקיבא, כדי שידעו הכל שאין זה המשך הרישא, החולקת על רבי עקיבא.

ונחלקו אמוראים ביישוב הברייתא, לפי רבי יוחנן ולפי ריש לקיש.

רב אשי, פבר לה כריש לקיש, הסובר שהאחים חייבים על החלוצה כרת, ולכן ניחא לו הסיפא, שאם עמד אחד האחים וקידש את החלוצה, ומת, אין היא זקוקה לחליצה מהאחים, לפי שלא תפסו בה קידושי האח.

ולקמן בדף מא א מתבאר בדעת הרשב"א שיבמה הנופלת ליבום נהיית מותרת ליבם לגמרי, ואם היא נעשית ערוה עליו לאחר הנפילה, הרי היא נפטרת מן החליצה, ולאחר שחזרת ומותרת אין היא אסורה עוד משום אשת אח.

ומסתמך הרשב"א על דברי רבי יוחנן כאן, מי איכא מידי דמעיקרא הותרה לו והשתא קאי עלה באיסור אשת אח בכרת!

אלא שלדברי הרשב"א קשה, מדוע הוצרך רבי יוחנן לומר שהחליצה נעשית בשליחות האחים ובשליחות שאר היבמות. ועיין בברכת שמואל כאן ובקובץ הערות כאן.

איסור אשת אח במקום שיש בו נפילה לייבום. ואילו ריש לקיש סובר, שאין היתר בנפילה ליבום, אלא התירה התורה את היבום לזה שייבם אותה, שאז מתברר שרק לו בלבד היא הותרה ולא לשאר האחים, וכמו כן רק היא הותרה, ולא שאר היבמות שנפלו עמה.

ולפי זה צריך לומר, שאם חלץ לה ולא ייבמה, אין על החולץ איסור כרת היות והחליצה מהווה כעין יבום, שכאילו קנאה ופטרה בחליצה [עיין בהקדמה בביאור ענין החליצה].

אך מדברי התוס' מתבאר, שהטעם לכך שהחולץ אסור בה רק בלאו, הוא מחמת שניתק הכתוב את הכרת של החולץ, ללאו!

ומבארת הגמרא:

רב אשי סבר לה כריש לקיש, שהאחים אסורים בחלוצה בכרת, **ומתריץ לה לרישא של הברייתא**, האומרת שאם מת האח שחלץ וקידש היא צריכה חלוצה מהאחים — **כרבי שמעון**:

וכך אומרת הברייתא ברישא:

החולץ לייבמתו, וחזר וקדשה — צריכה חלוצה מן האחין.

מאן "אחין", מי הם האחים שצריכים לחלוץ לה? — **אחין הילודים!**

שנולדו לאחר שחלץ וקידש, ואין היא נאסרת עליהם בכרת מכח האח הראשון היות ומצאוה לאחר שנחלצה וקידשה החולץ, ומעתה היא עתידה ליפול ליבום לפני האחים שנולדו עתה, רק מכח קידושו של האח השני ולא אסורה עליהם מכח האח הראשון.

כמאן — כרבי שמעון, הסובר שאם יבם האח השני את אשת האח הראשון ולאחר היבום נולד האח השלישי, אין היא אסורה על האח השלישי שנולד עתה משום אשת אחיו הראשון שלא היה עמו בעולמו, כיון שמצאה ללא זיקה מנפילת הראשון, אלא רק כשהיא עומדת ליפול מנישואי האח השני, שהיה בעולמו.

ואילו בסיפא אומרת הברייתא:

עמד אחד מן האחים הנולדים, שכבר נולדו לפני החלוצה, וקדשה, ומת — אין לה עליו כלום.

אך קשה לו הרישא האומרת שאם חזר האח החולץ וקידש את החלוצה, ומת, היא צריכה חלוצה מהאחים. ומוכח שאין היא אסורה עליהם בכרת.

ומתריץ לה רב אשי לרישא, שמדובר בה באחים שנולדו לאחר שחלץ האח וקידשה.

ונמצא, שלא מצאוה האחים הללו בשעה שהיא נופלת מהאח הראשון [שאו היא היתה נאסרת עליהם מדין "אשת אחיו שלא היה בעולמו"].

ולכן אין הם אסורים בה מכח האח הראשון, כי מצאוה רק כאשתו של האח השני, שחלץ וקידש, והיה מותר להם אפילו לייבמה, לולי זאת שהיא אסורה לאח שמת באיסור לאו, ולכן הם צריכים לחלוץ לה.

וכרבי שמעון, הסבור שבצורה שכזאת אין הם אסורים בה מדין אשת אחיו שלא היה בעולמו, וכפי שתבאר הגמרא מיד.

ואילו **רבינא**, סבר לה **כרבי יוחנן**, שלדעתו האחים של החולץ אסורים בחלוצה באיסור לאו בלבד. וניחא לו הרישא, שאם חזר החולץ וקידשה, ומת, הרי היא צריכה חלוצה מהאחים, כדין חייבי לאוין.

אך קשה לו הסיפא, האומרת שאם קידשה האח של החולץ ומת, אין היא צריכה חלוצה.

ומתריץ לה לסיפא כרבנן. שקידשה האח של החולץ, ונפלה ליבום לפני אחים שנולדו לאחר מות האח הראשון, ולפי רבנן אין היא זקוקה להם, לפי שהיא אסורה עליהם באיסור ערוה של "אשת אחיו שלא היה בעולמו".

החליצה — אין קידושיו קידושין, שהרי היא אסורה עליו בכרת משום אשת אח הראשון.

ולכן, אם מת אותו האח שקידשה — אין לה עליו כלום.

ודין זה הוא אפילו אם נולד האח לאחר שקידשה החולץ, כיון שאין קידושי האח החולץ מורידים ממנה את האיסור של אשת האח הראשון.

כמאן — כרבנן, הסוברים שבכל ענין, אפילו בייבום ולבסוף נולד, אסורה עליו משום אשת אחיו שלא היה בעולמו.

איתמר: הבא על יבמה, ובא אחד מן האחין על צרתה —

פליגי בה רב אחא ורבינא.

חד אמר: דינו בכרת. וכפי שיבואר.

וחד אמר: דינו בעבירת איסור עשה, של "בית אחד הוא בונה ואין בונה שני בתים".

מאן דאמר בכרת — סובר כריש לקיש, שאין היבום או החליצה ביבמה נעשים בשליחות כל האחים ובשליחות כל היבמות, ולכן צרת היבמה, כיון שלא התייבמה היא נשאת אסורה על שאר האחים בכרת.

ומאן דאמר בעשה — סובר כרבי יוחנן, שהיבום נעשה בשליחות כולם. וכמו שהמייבם עצמו אסור בצרת יבמתו רק באיסור עשה, כך שאר האחים אינם אסורים בה אלא באיסור עשה.

אשה שזינתה תחת בעלה, ונאסרה עליו, אינה מתייבמת, ופטורה מן החליצה. שהרי

שאין היא זקוקה עתה לחליצה מהאחים שהיו עמו בעולמו, היות והיא כבר נפלה לפניהם ליבום מהאח הראשון. וכיון שלא חלצו לה, הרי היא ממשיכה להיות אסורה עליהם באיסור כרת של אשת אח מכח האח הראשון. ודין זה הוא בין לרבי שמעון ובין לרבנן.

כמאן — כריש לקיש, הסובר שהחלוצה אסורה על שאר האחים בכרת.

ואילו **רבינא סבר לה כרבי יוחנן**, ומתריץ לה לברייתא **אליבא דרבנן**:

החולץ ליבמתו, וחזר וקדשה, ומת — צריכה חליצה מן האחין.

מאן אחין — אחין הנולדים משכבר, ואינם אסורים אלא בלאו, אחר שנחלצה על ידי אחיהם ב"שליחותם".

כמאן — כרבי יוחנן, הסובר שהחולץ עושה את החליצה בשליחות האחים כולם, ולכן גם האחים אינם אסורים בה אלא בלאו, כמוהו.

ולכן, הם צריכים לחלוץ לה, כשקידשה אחיהם, ומת.

אבל אם **עמד אחד מן האחים הילודים**, שנולדו אחר החליצה, ונמצא שלא חלץ לה החולץ בשליחותם, שהרי בשעת החליצה הם טרם נולדו, ועתה שנולדו מצאנה כאשת האח הראשון. ולגביהם לא היתה שליחות על החליצה.

ונמצא, שהם אסורים בה באיסור כרת של אשת האח הראשון.

ולכן, אם **קדשה** אחד האחים שנולדו אחר

היא היתה אסורה על בעלה מצד דין זונה, ולא יתכן שתיפול ליבום!

אמר רב יהודה אמר רב: צרת סוטה אסורה.

והכונה היא כאן לצרת זונה, שזינתה ודאי תחת בעלה, ונאסרה לו. ולא ל"סוטה ספק", שרק קינא לה בעלה ונסתרה, אך לא ידוע שזינתה.

וטעמו של דבר שהזונה אוסרת גם את צרתה לייבום, כמותה, על אף שאין הזונה "ערוה":

כיון ש"טומאה" כתיב בה בזונה — "והיא נטמאה" [במדבר ה].

כמו שכתוב "טומאה" בעריות — "אל תטמאו בכל אלה" [ויקרא יט].⁽¹⁾

וכשם שערוה אוסרת את צרתה ליבום, כך גם סוטה אוסרת את צרתה ליבום.

[ועיין בהערה, (2) מה הוא דין הסוטה עצמה, והאם היא ממש כערוה, הפטורה מן החליצה והיבום, או רק אוסרת צרתה ליבום, אך אינה פטורה בלא חליצה].

מתיב רב חסדא ממה ששנינו במשנה במסכת יבמות, בתחילת פרק "האשה רבה":

מי שהלך בעלה למדינת הים, ובא עד אחד והעיד לה "מת בעלך", והקילו חכמים לסמוך עליו, ונשאת לאדם אחר.

אם אחר כך בא בעלה הראשון — תצא מזה ומזה!

שתיקנו חכמים שהיא נאסרת על הבעל הראשון כדין זונה, על אף שנשאת לשני כדין, על סמך עדותו של עד אחד, שהאמינוהו חכמים. ותצא גם מבעלה השני, היות ואשה שמזנה אסורה לבעול כמו לבעל.

1. טומאה כתיב בה כעריות.

האחרונים דנו, האם הטומאה האמורה בסוטה לגבי בעלה היא האוסרת גם את היבם, או שמשלשון טומאה האמור בסוטה אנו לומדים בלימוד ישיר, שצרת סוטה אסורה כמו צרת ערוה, ואין זה מכח טומאתה לבעלה, [ועיין בחידושי רבי שמואל סימן ח, בהרחבה].

2. נחלקו הראשונים בדין סוטה וצרתה, האם הטומאה הכתובה בסוטה גורמת לה להיות כערוה ממש, ולפטור אותה ואת צרתה בין מהיבום ובין מהחליצה, או שלשון טומאה האמור בה אוסר אותן רק ליבום אך אינו פוטורן מהחליצה.

לדעת רש"י והתוס', וכן הרמב"ן והרשב"א, הסוטה וצרתה פטורות מן החליצה ומן הייבום,

כערוה ממש, משום לשון טומאה הכתוב בה.

והרמב"ן הביא נימוק נוסף לפטור את הסוטה עצמה, משום המיעוט "כי מצא בה ערות דבר, והלכה והיתה לאיש אחר", לאיש אחר, ולא ליבם.

ומה שצריכים ללשון טומאה הוא כדי לפטור את צרתה.

אך יש הסוברים שהדבר תלוי במחלוקת בין רב כאן, לרב יוסף במסכת סוטה, הסובר שסוטה ודאית צריכה חליצה משום שגם מבעלה לא היתה יוצאת ללא גט [הובאו דבריהם ברמב"ן].

ואילו הריטב"א סובר שאפילו לדעת רב, הסוטה עצמה צריכה חליצה, ולא אמר רב את דבריו אלא רק לענין איסור יבום.

רש"י מבאר, שדברי רב יהודה אמר רב הם כדברי רב אשי לקמן, שצרת סוטה פטורה מן

ומסבירה הגמרא, מה היתה ההוה אמינא של רב חסדא, להשוות בין גזירה דרבנן לדין דאורייתא:

ודקארי לה, כשהקשה רב חסדא קושיה זו — מאי קארי לה, מהו הקשה!?

קסבר רב חסדא: כל דתקון רבנן — כעין דאורייתא תקון. ואם הדין הוא כדברי רב, שצרת זונה אינה מתייבמת ואינה נחלצת, היינו אוסרים צרת סוטה באשה שהלך בעלה למדינת הים, מלהתייבם.

מתיב רב אשי: מי שקינא לה בעלה שלא תסתר עם איש מסויים, ובכל זאת נכנסה עמו לסתר, ושהתה עמו כדי טומאה —

הרי היא אסורה לביתה, לבעלה, כדין "סוטה", עד שתבדק על ידי שתיית המים המאררים.

ואם היתה נשואה לכהן, היא אסורה לאכול בתרומה.

ואם מת ונופלת לפני אחיו ליבוים, הרי היא חולצת ולא מתייבמת!

יא-ב

רבי שמעון אומר: רק על בעלה אסרו חכמים שתשוב אליו אחר שנישאה [אם כי בהיתר] לאדם אחר, אבל על היבם לא גזרו.

ולכן, אם מת בעלה הראשון לאחר שחזר, והיתה לו אשה נוספת, הרי ביאתה או חליצתה [של האשה שנישאה לזר ונאסרה לבעל], מאחיו של הבעל הראשון — פוטרת צרתה!

ואפילו חכמים שנחלקו על רבי שמעון, לא נחלקו אלא עליה עצמה, שאינה מתייבמת, אבל צרתה מתייבמת לדברי כולם!

ומוכח שצרת זונה מותרת ליבוים, כי אם אינה נופלת כלל ליבוים, כיצד ביאתה של הזונה "פוטרת" צרתה?

אמר לך רב: אמינא לך אנא סוטה דאורייתא, שטומאה כתיב בה כעריות מן התורה, שהיא וצרתה פטורות מן החליצה ומן היבוים.

ואילו את, אמרת, אתה מקשה לי מסוטה דרבנן, שגזרו חכמים שתצא מזה ומזה, כדי שתדייק במציאת עדים הגונים, ופשיטא שהיא בת חליצה ויבוים מן התורה!?

יש שתירצו שרב חולק על רב יוסף, וסובר שהפסוק "ויצאה מביתו, והלכה והיתה לאיש אחר", לאחר ולא ליבוים, מלמד שהיא אינה זקוקה כלל ליבוים. ואין להשוות בין זה שסוטה צריכה גט לבין זה שיבמה צריכה חליצה, כי קידושיה של סוטה אינם יכולים להפקע בגלל מעשה הזנות. מה שאין כן בנפילה ליבוים, שאפשר לומר ש"והיתה לאיש אחר" מלמד שאין הסוטה נופלת כלל לפני היבוים (עין רמב"ן).

אך הרא"ה פירש [הובא בריטב"א כאן] שלפי

החליצה ומן היבוים, כיון שטומאה כתיב בה כעריות.

ובדין היה להשמיענו שהיא עצמה אינה חולצת ואינה מתייבמת, כערוה, אלא נקט רב צרת סוטה ובכך השמיע גם את דין הסוטה עצמה.

אך הקשו הראשונים, שבמסכת סוטה אומר רב יוסף שסוטה צריכה חליצה, כי אם היה הבעל קיים היא היתה צריכה ממנו גט, אם כן, כשמת, צריכה חליצה, ואינה יוצאת בלא כלום.